

2006/3. szám

Geopolitikai Tanács Közhasznú Alapítvány

Műhelymunkák

A NATO új tagjainak feladatai

Csorba Katalin

Bevezetés

Az Észak-atlanti Szerződés Szervezete napjainkban egy 26 állam által alkotott politikai és katonai szövetség. Az 1949-es washingtoni szerződés aláírásában bizonyára fel sem merült, hogy az általuk létrehozott szövetség fél évszázadon belül már egykori szovjet érdekszférába tartozó államokat, 55 év múltán pedig szovjet utódállamokat is tömörít majd.

A hidegháború véget érte a NATO keleti irányú bővülése figyelhető meg. Bár a legutóbbi bővítési folyamat során 7 állam, Bulgária, Észtország, Lettország, Litvánia, Románia, Szlovákia és Szlovénia csatlakozott a Szövetséghez, azt gondolom, hogy az öt évvel korábban csatlakozott Csehország, Lengyelország és Magyarország több okból ugyanúgy „új tagnak” minősülhet, mint a legfrissebb tagállamok. A rendszerváltozásokat követően ezek az országok különböző adottságokkal, lehetőségekkel rendelkeztek, ebből kifolyólag különböző lendülettel voltak képesek megtalálni a helyüket az új világrendben. Mindegyikre jellemző azonban az, hogy huzamos ideig szovjet érdekszférába tartoztak, ennek megfelelően szovjet minták szerint épült fel és működött a társadalmuk, és annak alrendszerei, így a politikai élet és a haderő is, azaz ha nem is azonos, de hasonló alapokkal indultak a NATO tagság felé. Mára, a Szövetség szerves részeként ezeknek az államoknak ugyanúgy megvannak a sajátos problémái, amelyek megoldása – a NATO kötelezettségek és vállalások teljesítése mellett – további feladatként jelentkezik.

Éppen ezért amikor a NATO új tagjainak feladatairól beszélünk, akkor egyfelől mindenképpen meg kell vizsgálnunk azokat az elgondolásokat és stratégiai dokumentumokat, amelyekből a tényleges feladatok levezethetők. Ezeket a feladatokat hívom a NATO által generált vagy – a tagok szempontjából – „külső” feladatoknak. Másfelől azt a dimenziót, hogy „Miből lettünk NATO tagok?”, úgy vélem, szintén nem szabad figyelmen kívül hagyni. A történelmi örökségből adódóan az „új” NATO tagoknak bizony nem csak a NATO által generált feladatokat kell megfelelő minőségben végrehajtani, hanem számos „belső” feladatuk is adódik.

Dolgozatomban ezeknek a feladatoknak a felvázolására vállalkozom, illetve megpróbálok egyfajta képet adni az újonnan csatlakozott hét tagállam képességeiről és elgondolásairól, amelyek szintén befolyásolják a NATO jövőbeni képességeit.

A NATO stratégiai koncepcióiban meghatározott feladatok

Mustafa Kibaroglu török professzor szerint¹ a NATO nem másként, mint az Amerikai Egyesült Államok stratégiai víziójának termékeként jött létre a II. világháborút követő időszakban. Feltételezték bár, hogy a háború a szövetséges erők győzelmével ér véget, azt is tudták, hogy a Szovjetunió az európai kontinens jelentős részét megszállja majd, így az Egyesült Államok igyekezett létrehozni azokat a szükséges intézményi kereteket, amelyek által képes volt megvetni a lábát Nyugat-Európában. Azt gondolták, hogy az USA megvalósítja majd az „előretolt védelem” képességét az elsődleges ellenséggel, a Szovjetunióval szemben a nukleáris kor előestéjén. Éppen ezért Nyugat-Európa nem csak mint befolyási övezet, hanem mint a Szovjetunió szomszédságban fekvő terület nagyon értékes volt az Egyesült Államok számára. Az a képesség, hogy az európai szövetséges területekről csapást lehet mérni a Szovjetunió szívébe, amennyiben szükséges, miközben az amerikai kontinens továbbra is távol maradhat a szovjet katonai erőtől, a Szövetség létrejöttével megvalósult. A kölcsönös megsemmisítés lehetőségével pedig a hidegháborús időszak bizonyos fokú stabilitása jelent meg.

A kétpólusú szembenállás megszűntével és a Szovjetunió szétesésével az európai kontinens veszített stratégiai értékéből Amerika számára. A NATO ezáltal szintén elveszítette egykori szerepét, és új szerepeket, feladatokat kellett találnia, hogy igazolja létének jogosságát a Varsói Szerződés és a Szovjetunió nélküli világban. Az új feladatok hamarosan jelentkeztek a balkáni atrocitások apropóján.

Ha stratégiai szinten vizsgáljuk a változásokat, mindenekelőtt az 1990. júliusi londoni csúcstalálkozó² döntéseit fontos kiemelni. A Szövetség felismerte, hogy megváltozott a biztonsági környezet, és hogy a Kelet- és Nyugat közötti szembenállás hamarosan megszűnik, így lehetővé vált a hagyományos haderők létszámának lényeges csökkentése és minőségi változtatása. Ezzel együtt azonban azzal is tisztában voltak, hogy a békét és a stabilitást fenyegető veszélyek nem szűntek meg, és az előretolt védelem elképzelését az előretolt jelenlét koncepciója váltotta fel. Londonban nyújtottak

¹ Kibaroglu, Mustafa: NATO Before and After the Second Gulf War In: Connections, The Quarterly Journal, Summer 2005, Partnership for Peace Consortium of Defense Academies and Security Studies Institutes, 43. p.

² Deák Péter – Pirityi Sándor – Tömböl László – Vámosi Zoltán: Biztonság hét határon át, Zrínyi Kiadó, Budapest, 2004, 17. p.

először baráti jobbot a Varsói Szerződés tagállamainak, és itt hívták fel a figyelmet a partneri viszony szükségességére.

1991-ben a római csúcstalálkozón született meg az a Stratégiai Koncepció³, amely a hidegháborús stratégiáktól eltérően gyökeres változásokat hozott. A Római Nyilatkozat egyértelműen kimondja, hogy a NATO tagállamok állam- és kormányfői azért gyűltek össze, hogy új fejezetet nyissanak a Szövetség történetében. Az új stratégiai koncepció körvonalazza a biztonság párbeszédén, együttműködésen és a továbbra is fenntartandó kollektív védelmi képességen alapuló sokoldalú megközelítését. Kiemeli, hogy egy olyan új biztonsági architektúrában kell együtt dolgozni, amelynek kulcsszereplői a NATO, az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet, az Európai Közösség, a Nyugat-európai Unió és az Európa Tanács. Megállapítják, hogy bár a közvetlen konfrontáció lehetősége megszűnt, a biztonság katonai dimenziója továbbra is jelentős marad, és emellett figyelmet kell fordítani a politikai, gazdasági, társadalmi és környezeti elemekre is. A NATO új stratégiai koncepciójának katonai dimenziója megtartotta a korábbi elemeket, azaz hogy a Szövetség tisztán védelmi célokat szolgál, valamint hogy a biztonság oszthatatlan, ezért megerősítették a washingtoni szerződés V. cikkét.

1999 áprilisában, az immár három új taggal bővült Szövetség új stratégia koncepciót dolgozott ki, melynek lényege a következőkben foglalható össze:

- A NATO nem rendelkezik konkrét ellenséggel.
- Mind politikai, mind katonai eszközökkel védi tagjainak szabadságát és biztonságát.
- Hangsúlyozza a demokrácia, az emberi jogok és a törvényesség értékeit, valamint hogy a Szövetség nem csupán a közös védelem irányában elkötelezett, de a szélesebb euro-atlanti térség békéje és stabilitása iránt is, hiszen a konfliktusok és válságok – bár nem feltétlenül a NATO tagállamok területén alakulnak ki – hatással vannak az Észak-atlanti Szövetség tagjainak biztonságára (outof-area koncepció).
- Továbbra is számol a kívülről jövő katonai és nem katonai fenyegetésekkel, ezért fenntartja katonai képességeit.

³ Rome Declaration on Peace and Cooperation www.nato.int/docu/comm/45-95/c911108a.htm Letöltés időpontja: 2005. november 5.

A Szövetség Stratégiai Koncepciójának 10. pontja a következő alapvető biztonsági feladatokat emeli ki a NATO céljai elérése érdekében:⁴

- Biztonság: olyan stabil euro-atlanti biztonsági környezeti alapot szükséges biztosítani, amelyben egyetlen ország sem képes erővel vagy erő alkalmazásával való fenyegetéssel egy másik országot saját akarata teljesítésére kényszeríteni. Ennek eszközéül a demokratikus intézményrendszer fejlődését és a viták békés megoldása iránti elkötelezettséget látják a Szövetség tagállamai.
- Konzultáció: biztosítani kell a tagok számára a létfontosságú érdekeiket befolyásoló kérdésekről szóló párbeszéd lehetőségét, illetve fórumot a közös érdekek terén tett erőfeszítések megfelelő koordinálásához.
- Elrettentés és védelem: el kell rettenteni a NATO tagállamait fenyegető bármilyen agressziót, valamint a tagállamokat meg kell védeni az agresszióval szemben.

E három fő feladat mellett az 1999. évi Stratégiai Koncepció kiemeli még a válságkezelő műveletekben történő aktív részvételt, valamint a partneri viszonyok elősegítését.

Összességében elmondható, hogy a NATO stratégiai dokumentumai, ezek közül is az utóbbi pontosan meghatározzák, hogy melyek azok a fő irányvonalak, amelyek mentén a Szövetségnek, és így annak tagjainak a jövőben tevékenykedni kell. Ezek a dokumentumok jelentik az egyes tagállamok feladatainak alapját.

A feladatok pontosítása – Prága és Isztambul

Bár új stratégiai koncepció nem született 2002-ben Prágában, mégis jelentős lépések történtek a jövőbeni feladatok meghatározását illetően. Mindamellet, hogy itt jelentették be további hét ország meghívását, felmerült a kérdés, hogy a NATO vajon miként tud megfelelni leghatékonyabban a 21. század kihívásainak. E sokrétű kérdésre sokrétű válasz született. Ennek megfelelően megegyeztek a NATO Reagáló Erők felállításában, a NATO parancsnoki rendszerének a modernizálásában, valamint

⁴ A Szövetség Stratégiai Koncepciója In: NATO Tükör – Dokumentáció 1999. nyár, D8.

létrehozták az ún. prágai képességsomag kereteit. Ez utóbbi döntés konkrét feladatokat szabott az egyes tagállamok számára, különösen azért, mert a képességeket önkéntesen ajánlották fel az egyes országok. Így voltak, akik a nukleáris, biológiai, radiológiai és vegyi védelem terén, a felderítés, hírszerzés, a célpont-meghatározás, a légtérfelügyelet, az irányítás, az ellenőrzés, a távközlés területén, vagy épp a harci hatékonyságban, a stratégiai légi és vízi szállításban, a légi üzemanyag utántöltésben, a harci támogatásban vagy a harci kiszolgálás-támogatásban ajánlották fel a képességeik fejlesztését.⁵

Tekintettel arra, hogy a csúcstalálkozóra a 2001. szeptember 11-i terrortámadások után került sor, hangsúlyossá vált a terrorizmus elleni harc problematikája is. Az egyesült államokbeli események kapcsán a NATO történetében először lépett életbe az V. cikk, amely szintén azt demonstrálta, hogy a Szövetség biztonsága oszthatatlan. Az afganisztáni műveletek megindulása, majd a béketeremtés és békeépítés feladatainak összetettsége rámutatott a NATO gyenge pontjaira, így a prágai csúcstalálkozó nyilatkozatában több utalás is található ezekre a problémákra, illetve a kiküszöbölésük esetleges lehetőségeire. A képességbeli hiányosságok folyamatos feltárása és kiküszöbölése az egyik legfontosabb feladata a NATO-nak ahhoz, hogy a jövőben hatékonyan tudjon működni.

A NATO-nak saját stratégiai elképzelései mellett figyelembe kell vennie az Európai Unió katonai képességfejlesztési törekvéseit is. Ezzel kapcsolatosan három dimenziója van a NATO-n belüli vitáknak:⁶

1. Technológiai és létszámbeli szakadék van az amerikai és az európai katonai képességek között. Egyre inkább megkérdőjeleződik az interoperabilitás lehetősége, valamint problémák merülnek fel az anyagi teherviselési hajlandósággal kapcsolatosan is.
2. Az USA mindig is kétértelműen foglalt állást az európai védelmi képességek fejlesztését illetően.
3. A hidegháborút követően az Európai Unió tagjai (akik ugyanakkor a NATO tagjai is voltak) között megoszlottak a vélemények a NATO jövőjét illetően.

⁵ The Prague Summit and NATO's Transformation, NATO 2003, 73. p.

⁶ Ellner, Andrea: The European Security Strategy: Multilateral Security with Teeth? In: Defense & Security Analysis, Routledge, Taylor & Francis Group, Vol. 21 Number 3 September 2005, 227. p.

A prágai csúcstalálkozó nyilatkozata egyértelműen kifejezésre juttatja, hogy a NATO-nak és az Európai Uniónak közös a stratégiai érdekeik, ennek megfelelően fejleszteni kell a NATO-EU együttműködést a biztonság, a védelem és a válságkezelés területén oly módon, hogy az a nem EU-tag NATO szövetségesek számára is elfogadható legyen.⁷

A 2004. évi isztambuli csúcs⁸ bár nem hozott ilyen nagy horderejű döntéseket, azért mégis fontos megemlíteni az ott történeteket. További szakaszába lépett a NATO és az EU együttműködése a boszniai műveleti területen történt stafétaátadás kapcsán. Bár megállapítást nyert, hogy a Szövetség egyes tagállamainak katonai képességei közötti szintkülönbség növekszik, azért azt is elismerték, hogy komoly előrelépések történtek a tagállamok közötti sikeres együttműködés területén, így kiemelték az afganisztáni szerepvállalás megerősítését. A csúcstalálkozón három további NATO tagjelölt, Albánia, Macedónia és Horvátország kapott bátorítást ahhoz, hogy tovább dolgozzanak a NATO-tagság elérése érdekében.

Összefoglalásképpen megállapítható, hogy a NATO a hidegháború befejeződésével történetének új szakaszába lépett. A biztonsági környezetben beállt változások miatt a Szövetségnek nem csupán a feladatrendszerét, de a teljes struktúráját is át kellett alakítani. Bár a hagyományos katonai feladatok végrehajtása továbbra is szerves elemét képezi a NATO feladatainak, a területen kívüliség koncepciójának széles körű elfogadtatása, illetve a nem V.cikk szerinti ún. válságreakáló műveletekben való részvétel olyan új feladatokat generálnak, amelyek mind a régi, mind az új tagoknak kihívást jelentenek.

Ennek megfelelően a hatékony többnemzeti együttműködés, a multikulturális környezetben való tevékenykedés, a rendelkezésre álló emberi és technikai erőforrások megfelelő felhasználása, a szövetség egységének a fenntartása az elsődleges feladatok. Az újonnan csatlakozott országok számára ezek különösen nagy kihívást jelentenek, hiszen egyrészt a rendelkezésükre álló emberi erőforrás, anyagi és technikai-technológiai bázisra tudnak építkezni, ezzel kell megtalálniuk a helyüket a Szövetségben és beilleszkedni, másrészt mivel a „rég” NATO tagállamoknak is most kell kialakítaniuk az

⁷ The Prague Summit and NATO's Transformation, 76. p.

⁸ Pirityi Sándor: Isztambul – tűzfészekhez „előretolt” NATO-csúcs, www.honvedelem.hu Letöltés időpontja: 2005. április 12.

új metódusokat, amelyekkel a NATO a jövőben működni fog, az új tagoknak részt kell venni az együttgondolkodásban, az új minták és eljárások megteremtésében is. Mivel a biztonsági környezet folyamatosan és dinamikusan változik, ez a munka is állandó új kihívásokat rejt, és a megvalósítás természetesen nagy mértékben függ az egyes tagállamok aktuális politikai elgondolásaitól.

Az új NATO tagállamok tehát egyfelől a Szövetség által biztosított biztonság fogyasztóivá váltak, amelyre garancia a washingtoni szerződés V. cikke, másfelől viszont cserébe a NATO elvárja, hogy hozzájáruljanak a biztonság és a stabilitás megteremtéséhez és elősegítéséhez az euro-atlanti térségben és azon túl is.⁹

A NATO új tagjainak belső feladatai

Ahogy azt a bevezetésben is említettem, ha a NATO új tagjainak feladatairól beszélünk, akkor nem elegendő csupán a Szövetség által generált feladatokat számba venni. Bár nagyon fontos, hogy azonos értékeket fogadjanak el a tagok, a tényleges működés szempontjából meglátásom szerint fontosabb, hogy gyakorlati szinten is megvalósuljon egyfajta összhang. Ezt a problémát a civil-katonai kapcsolatok alakulásában látom megfogalmazódni.

Az Európát kettéosztó hidegháború megszűnésével átalakultak a kontinens hatalmi viszonyai. A kelet-közép-európai országok a kommunista-szocialista tömbhöz tartoztak politikai, gazdasági és katonai téren egyaránt. A Szovjetunió és katonai szövetsége, a Varsói Szerződés meggyengülése és 1991-es összeomlása után a posztkommunista államok új helyzet elé kerültek. A korábban látenszen jelen lévő, de a diktatórikus hatalom által gondosan palástolt problémák a felszínre törtek, és a világ nyugati fele ekkor kezdte élénk figyelemmel kísérni a kelet-közép-európai országok sorsának alakulását.

Anton Bebler 1991 tavaszán megjelent tanulmányában¹⁰ felhívja a figyelmet arra, hogy a katonaság nagyon jelentős komponensét képezi a közép- és dél-kelet-európai

⁹ NATO Enlargement www.nato.int/docu/enlargement/html/en/enlargement01.html Letöltés időpontja: 2005. október 10.

¹⁰ Bebler, Anton: Democratisation and the East-Central European Professional Military In: RUSI Journal, Royal United Services Institute for Defence Studies, Whitehall, London, Spring 1991, Volume 136 No.1., 47-51. p.

autoritárius, kommunista dominanciájú politikai rendszereknek, bár azt is megállapítja, hogy az 1940-es évek végétől lassú, ám észrevehető változáson ment át a haderő szerepe ezekben a rendszerekben. A változás inkább egy legitim nemzeti intézménnyé tette a haderőt, semmint az (általában népszerűtlen) politikai rezsimnek kényszerítő eszközévé. Előrejelezte, hogy az európai volt szocialista országokban zajló, elmélyülő gazdasági válság, a régi önkényuralmi politikai rendszerek új rezsimekkel történő felváltása egyaránt vezethet új plurális-demokratikus, de populista/paternalista, ismételten önkényuralmi rendszerek kialakulásához is. Mindenesetre a fegyveres erők szerepében biztos, hogy szembeötlő változások állnak majd be.

1994-ben Bebler ismét megjelentetett egy tanulmányt a civil-katonai kapcsolatok átalakulásának folyamatát tovább elemezve.¹¹ Főbb észrevételeit akkor nyolc pontban összegezte. Megállapította, hogy 1989 óta a kelet- és közép-európai államok biztonság- és védelempolitikája jelentősen megváltozott, amelyet a következő jelenségek is igazolnak:

1. megnövekedett a védelempolitika átláthatósága, és nagyobb felügyeleti szerepet kapott a parlament és a közvélemény;
2. megkezdődött a védelmi minisztériumok civilesítése;
3. radikális személyi változások történtek a katonai vezetés csúcsán;
4. ún. nemzeti emancipációnak lehetünk tanúi, új biztonsági és védelmi doktrínákat alakítanak ki;
5. a fegyveres erők párthoz való kötöttsége, a párt fegyveres erőn belüli jelenléte megszűnt;
6. nagyobb hangsúlyt kap a katonai létesítményeken belül a részvételi típusú vezetési stílus, a fegyveres erők funkciói így humánusabbá válnak, azonban ezzel egy időben egyre erősödő institucionalizmussal is szembe kell nézni;
7. a fegyveres erők politikailag relatíve semlegesek, a belső biztonság garantálásában betöltött szerepük változatlanul folytatódik, feloszlataik a

¹¹ Bebler, Anton: The Evolution of Civil-Military Relations in Central and Eastern Europe In: NATO Review, Vol. 42. No. 4, August 1994, 28-32. p.

speciálisan a belső feladatok ellátására hivatott katonai alakulatokat, és néhány országban megszüntetik az elkülönült katonai bíróságokat;

8. teret nyer az ideológiai pluralizmus, megszűnik a széles körben elterjedt és káros diszkrimináció a különböző vallási felekezetekhez tartozókkal szemben (ez alól Lengyelország kivétel, ahol a fegyveres erők vezetése korábban is liberálisan állt ehhez a kérdéskörhöz), a lelkiismereti szabadság tiszteletben tartása hangsúlyossá válik.

E nyolc pontban összesűrített tényezők összességükben és külön-külön is komoly változásokra világítanak rá, azonban nyilvánvalóan kritikával kell kezelni őket, hiszen alig két-három évvel a formális rendszerváltozások után a mentalitásbeli változásoknak legfeljebb a csírái jelenhettek meg ekkoriban, és meglátásom szerint a teljes átalakulás csak egy-két generációváltás után lesz majd ténylegesen tetten érhető.

Dr. Matus János 1996-ban a kelet-közép-európai civil-katonai kapcsolatok alakulásának elemzésekor szintén fontos megállapításokat tett.¹² Véleménye szerint az olyan nagy átfogó alapelvek, mint a demokrácia és a piacgazdaság kijelölték a változások fő irányait. Az általános alapelvekből viszonylag könnyen lehetett következtetni a lehetséges politikai cselekvési programokra, s a változások gyorsan, különösebb nehézségek nélkül bekövetkeztek. A belső fejlődés mellett nagyfokú politikai nyitottságot lehetett tapasztalni az egymással egyébként ellenséges viszonyban álló országok között is. Ennek ellenére már 1996-ban láthatóak voltak a központi tervezésre épített gazdaságok piacgazdaságokká történő átalakításának a nehézségei, és ennek megfelelően a civil-katonai kapcsolatok alakulására gyakorolt negatív hatásai.

Matus János szerint a védelmi szervezetek átalakításában speciális nehézségi forrásként jelentkezett a hidegháború idején uralkodó elzártság és titkolózás maradványa. S bár a bizonytalanságok ellenére a reformok megindultak, meglátása szerint a változások fő mozgatórugói nem a jövőbeni demokratikus politikai rendszernek megfelelő fegyveres erők létrehozására irányuló törekvések voltak. Két, sokkal kevésbé költői motivációs tényezőt vélt felfedezni a történések hátterében, mégpedig egyrészt a gazdaságok csökkent teljesítőképességét, amely a védelmi kiadások jelentős csökkentésére

¹² Matus János: A védelmi reformok Közép-Európában és a civil-katonai kapcsolatok In: Hadtudomány, 1996/2., 53-61. p.

ösztönzött, másrészt a politikai bizonytalanságból adódó félelmeket, amelyek a fegyveres erőknek a politikától, mindenekelőtt a párttól való eltávolításával függött össze.

A fegyveres erők átalakítására tett első lépések Matus János véleménye szerint tehát nem arról tanúskodtak, hogy a kelet- és közép-európai országok a nyugati államok mintáinak a figyelembevételével alakították ki saját rendszereiket. Más kérdés, hogy az utóbbi időszak kutatásai éppen azt támasztják alá, hogy ez bár kívánatos lett volna, maga a fejlődés és az egyes államok tradicionális különbözőségei tették lehetetlenné mintegy belülről, hogy ez így történjen, 1996-ban sok tényező egymásra hatása igazolta mégis ezt a kritikus megállapítást.

Dr. Molnár Ferenc 2000-ben megjelent tanulmánya¹³ majdnem tíz év távlatából már sokkal árnyaltabban volt képes szemléltetni a történeteket, valamint azok esetleges pozitív és negatív vonatkozásait a jövőre nézve. Az egyik legfontosabb megállapítása, hogy bár a kelet-európai országokat a szakirodalom zöme hajlamos egy kalap alá venni, néhány alapvető hasonlatosság ellenére a civil-katonai kapcsolatok szempontjából (de ugyanígy a politikai és gazdasági élet területén) mégis jelentős eltérések tapasztalhatók az egyes államokban.¹⁴ Z. Barany amerikai kutató tipológiája szerint legalább két típusát lehetett megkülönböztetni a kelet-közép-európai civil-katonai kapcsolatoknak.

1. Inkább „professzionizált”, inkább szakmai szemléletű, ahol a hadsereg professzionizálása fontosabb volt a politikai és ideológiai vonatkozásoknál (pl. Magyarország és Lengyelország).
2. Inkább „politizált”, ahol a hangsúly a fegyveres erők politizáltságán volt (pl. Bulgária, Csehszlovákia, Románia, NDK).

E két alapvető típust a haderő és a párt viszonyának alakulása határozta meg, amellyel kapcsolatosan számos könyv és tanulmány látott és lát napvilágot azóta. Számomra egy másik, inkább emberközpontú megközelítés érdekesebbnek tűnik, ez pedig az empirikus kutatásokkal függ össze.

¹³ Dr. Molnár Ferenc: Demokratikus konszolidáció és a hadsereg civil kontrollja Kelet-Európában In: Új Honvédségi Szemle, A Magyar Honvédség központi folyóirata, 2000/3., 12-24. p.

¹⁴ Uo. 13. p.

Szintén Dr. Molnár Ferenc publikálta annak a közvélemény-kutatásnak az eredményeit, amelynek alanyai a visegrádi országok voltak.¹⁵ 2002-ben a szerző arra a megállapításra jutott, hogy „azok a társadalmi, politikai és gazdasági folyamatok, amelyek az úgynevezett „államszocializmus” összeomlását és a parlamentáris demokrácia megalapozását követték, radikálisan megváltoztatták a civil-katonai kapcsolatok egész rendszerét a visegrádi országokban”¹⁶. Objektív okok miatt ő csak Csehországot, Lengyelországot és Magyarországot tekintette a visegrádi államközösség tagjainak a tanulmány megírásakor, így eredményei is e három ország vizsgálatán alapulnak.

Az első fontos jellemzőnek azt tartotta, hogy a védelmi kérdések társadalmi támogatottsága lényegi fontosságot nyert. A kormányzati és állami szervek rájöttek, hogy a fegyveres erőkkel kapcsolatos döntéseik során szükségük van a közvélemény erőteljes támogatására.

Lényeges sajátosság az együttműködés és a verseny szimultaneitása. Míg a vizsgált államok katonai struktúráikat átszervezve számos területen együttműködtek, az euro-atlanti intergációs intézményekhez történő mielőbbi csatlakozás reményében egyszerre versenyeztek is egymással.

Külső befolyásoló tényezőként megjelentek az új típusú biztonsági kihívások és fenyegetések is, amelyek ismét az együttműködési hajlandóságot erősítették. Éppen ezért a kutatási adatok azt támasztották alá, hogy a visegrádi országokban a lakosság túlnyomó többsége támogatta a NATO-tagságot, és a gazdasági nehézségek ellenére túl kívántak lépni a Kelet és Nyugat közötti ún. kompromisszum szerepükön, s egyértelműen a nyugati, fejlett demokratikus országok közösségének részévé kívántak válni.¹⁷ Ami a biztonságpercepcióval kapcsolatos kutatási eredményeket illeti, szintén nagyfokú hasonlóság fedezhető fel a kérdésekre adott válaszok számarányaiban. 1995 és 1997 között mindhárom ország lakosai 30-40 százalékos megoszlási arányban érezték magukat kitéve egy lehetséges külső fegyveres támadásnak.¹⁸

¹⁵ Dr. Molnár Ferenc: A közvélemény alakulása a biztonságról és a haderők szerepéről a Cseh Köztársaságban, Lengyelországban és Magyarországon In: Új Honvédségi Szemle, A Magyar Honvédség központi folyóirata, 2000/8., 4-23. p.

¹⁶ Uo. 4. p.

¹⁷ Uo. 5. p.

¹⁸ Uo. 13. p.

Ugyanakkor a haderő társadalmi elfogadottságának kérdése, a haderő társadalmi támogatottsága Lengyelországban történelmileg mindig is nagyobb súllyal bírt, mint a másik két országban.¹⁹ Mára, évekkel a Világkereskedelmi Központ elleni támadás után, az euro-atlanti integrációs intézmények teljes jogú tagjaként, megtapasztalva a tagság előnyeit és hátrányait egyaránt, a társadalom biztonságpercepciója ugyancsak megváltozott, s ez ismét hatással van a fegyveres erők támogatottságával és elfogadottságával kapcsolatos adatokra.

A 2004-ben csatlakozott tagállamokban végzett empirikus kutatási adatok a fentiekhez hasonló képet mutatnak. Az EUROBAROMETER 2003-ban végzett felmérése, amely az európai országok biztonságérzelését vette górcső alá, érdekes képet mutat. A felmérést végzők azt vizsgálták, hogy az EU és a NATO európai országainak lakossága mely biztonságot érintő területeknek mekkora jelentőséget tulajdonít. A bűnözés, a tömegközlekedés, a gazdasági helyzet, az áremelkedés/infláció, az adózás, a munkanélküliség, a terrorizmus, a védelmi/külügyek, a lakáskérdés, a bevándorlás, az egészségügyi rendszer, az oktatási rendszer, a nyugdíjak és a környezeti biztonság fontosságát rangsorolva százalékos kimutatásban az derült ki, hogy az összes terület közül a védelmi és külügyi területet tekintik a legkevésbé fontosnak (e területet a nem NATO-tag Ciprus látta 7 százalékkal a legjelentősebbnek, de az akkor még a NATO csatlakozás előtt álló Szlovákia és Litvánia a többi területhez viszonyítva 0 százalékos jelentőséget tulajdonított a védelmi és külügyeknek 2003-ban).²⁰

Fontos kiemelni, hogy a kelet-közép-európai új NATO tagok hadseregei 1990 előtt két alapvető feladatot teljesítettek: a külső ellenséggel szembeni országvédelmet, mint külső funkciót, illetve a pártállami rendszer védelmét annak vélt vagy valós ellenzékétől, mint belső funkciót.²¹ Mivel a külső ellenség viszont nem egyetlen országot, hanem magát a szocialista tömböt fenyegette, a haderők kialakítása is ennek fényében valósult meg. Egyes kutatók szerint a kelet-közép-európai haderők a Szovjetunió haderejének csupán a végtagjai voltak, éppen ezért bár túlméretezettek voltak, mégis strukturális hiányosságokkal rendelkeztek.

¹⁹ Uo. 8. p.

²⁰ A teljes mérési eredményeket lásd a dolgozat végén az 1. számú mellékletben.

²¹ Prof. Szabó János: Haderőváltás Magyarországon: A rendszerváltás konfliktusai, kezelésük története és perspektívái a védelmi szektorban 1989-2001, PolgART, Budapest, 2003, 46-47. p.

A szocialista tömb széthullásával Kelet- és Közép-Európa térképén sok kisméretű állam jelent meg, amelyek túlméretezett, struktúrájukban viszont alapvetően torz haderőkkel rendelkeztek. Ehhez párosult a politikai rendszerek átalakulásának bizonytalansága, a gazdasági nehézségek nyomasztó súlya és a társadalom korábban megszokott irányítottságának a hiánya. A NATO-hoz történő csatlakozáshoz vezető út, valamint maga a NATO tagság mind a haderők szerkezetében, mind a szervezeti kultúrában, az emberi erőforrás kiképzésében és felkészítésében jelentős változásokat követelt és követel ma, illetve a jövőben is. Ezek olyan belső feladatok, amelyeket nem elegendő egyszer végrehajtani, hanem állandóan jelen vannak az új NATO tagok életében.

Új típusú belső feladatként jelent meg ezekben az országokban a biztonság újraértelmezésének a problematikája is, a biztonságpolitika jelentőségének a megértetése, azonban nem csupán politikai szinten, de a társadalom szintjén is. Minthogy a politikai hatalom birtokosainak a kiválasztása a társadalom kezébe került, szükségessé vált a politikai élet szereplői és a társadalom közötti kölcsönös kommunikáció. Ez pedig különösen annál a kérdésnél válik égetővé, amikor a biztonság áráról beszélünk. A NATO tagság vállalásával a volt szocialista országok bár a kollektív védelem ernyője alá kerültek, ugyanakkor ennek az ernyőnek a fenntartási és működtetési költségeit is ki kell gazdálkodniuk. Meglátásom szerint az új NATO tagok talán egyik legfontosabb feladata az, hogy a társadalmaikkal megtanítsák, elfogadtassák, hogy a biztonság pénzbe kerül. Amíg a védelmi költségvetés, mint egy politikai joker működik, amit szükség esetén meg lehet kurtítani abban a hitben, hogy ennek nem lesznek káros következményei, addig az új tagállamok nem tudják elégségesen teljesíteni sem belső, sem pedig a NATO által generált feladatokat. A 2. számú táblázatban jól látható, hogy az új tagok védelmi kiadásai csökkenő tendenciát mutatnak annak ellenére, hogy a NATO főtitkára a legtöbb fórumon elmondja, hogy a cél a GDP 2 százalékának védelmi kiadásokra fordítása a tagállamokban.²²

Ami az egyes tagállamok képességeinek vizsgálatát, valamint ezek esetleges összevetését illeti, ki kell mondani, hogy a publikus források alapján ez meglehetősen

²² Lásd a NATO főtitkárának „A Changing Alliance in a Changing World” című beszédét 2005. június 30-án. www.nato.int/docu/speech/2005/s050630a.htm Letöltés időpontja: 2005. december 27.

nehéz feladat. A rendelkezésre álló irodalom alapján azonban néhány súlypont kimutatható a fejlesztési irányok területén. Minthogy az 1999-ben csatlakozott tagállamok vállalásairól és képességeiről már megjelentek publikációk²³, így az alábbiakban csak a 2004-ben taggá vált államok képességeinek legfontosabb jellemzőit mutatom be.

Bulgária a Békepartnerségi Programhoz történő csatlakozása óta jelentős változtatásokat hajtott végre a fegyveres erők átalakítása kapcsán. Nikola Ivanov Kolev tábornok, a Bolgár Fegyveres Erők vezérkari főnöke szerint²⁴ a bolgár haderőnek jelentős szerepe van az ország NATO-hoz és Európai Unióhoz való csatlakozásában csakúgy, mint a dél-kelet-európai térség stabilitásának a megteremtésében. Ehhez azonban folyamatos változtatások és változások szükségesek. A bolgár haderő reformja, a békeidőbeli és háborús időszak állomány létszámának csökkentése, a rugalmasabb működési és szervezeti struktúra kialakítása, a haditechnikai eszközök mennyiségének jelentős csökkentése (harckocsik, páncélozott harcjárművek, helikopterek és hajók), az interoperabilitás növelése és a modernizáció megindulása ezeknek a változásoknak a kifejeződése. A nagyarányú átalakulással párhuzamosan a bolgár haderő aktívan részt vesz számos válságreakáló műveletben, így az SFOR, KFOR és ISAF műveletekben, az EUFOR kötelékében és Irakban, valamint számos ENSZ műveletben is. 2005 novemberében Bulgária 539 fővel volt jelen a különböző válságreakáló műveletekben.

Észtország számára a NATO tagság a minden idők egyik legerősebb katonai szövetségéhez való tartozást jelenti.²⁵ Az észt haderő aktívan részt vesz a koszovói műveletekben (jelenleg egy katonai rendészeti egységgel, korábban pedig egy felderítő századdal), az afganisztáni ISAF műveletekben, Irakban egy könnyűgépjárművel és tüzérszolgálatokkal, az EUFOR-ALTHEA műveletben pedig szintén tüzérszolgálatokkal. A NATO gyorsreakálású erőit az észt haditengerészet tüzérszolgálatjai és egy támogató hajó gyarapítják.

²³ Lásd pl. NATO Co-operation: Defence Industry, Research and Technology & the Visegrad Countries, Edited by Tamás Földi, Politikai Tanulmányok Intézete Alapítvány, Budapest, 2001

²⁴ The role and tasks of the Bulgarian armed forces in the context of the security risks, the transformation and our euroatlantic and regional integration. Lecture by the Chief of the General Staff of the Bulgarian Armed Forces for the participants in the International Security Conference 19-20 November 2005. www.md.government.bg/en/izkazvania/20051119.html Letöltés időpontja: 2005. december 27.

²⁵ Estonia – a member of NATO www.mod.gov.ee Letöltés időpontja: 2005. december 27.

Lettország a légtérvédelem és -ellenőrzés területén fejt ki aktív erőfeszítést, és járul hozzá a Szövetség kollektív biztonságához.²⁶ Egy légi (had)műveleti központ felállítását tervezi, fejleszteni kívánja a Lielvārde-i katonai repülőtér infrastruktúráját, valamint a befogadó nemzeti támogatás egyéb funkcióit is. A 2005-2008 közötti időszak középtávú terveinek megfelelően²⁷ Lettország kialakít egy zászlóalj harccsoportot harctámogató és harci logisztikai egységekkel, egy katonai rendész szakaszt, egy robbanóanyagokat hatástalanító szakaszt. Az elavult aknakutató és járőrhajók helyettesítésére felkészít egy aknakutató hajót nemzetközi műveletekben történő részvételre, valamint fejleszti a tengeri megfigyelő rendszerét és infrastruktúráját.

Litvánia a 2006-2011 közötti időszakra vonatkozó védelmi miniszteri irányelveiben kifejti²⁸, hogy a fegyveres erők fejlesztésének fő célja egy hatékony telepíthető, fenntartható, több szerepre alkalmas, túlélőképes, hatékony parancsnoki és ellenőrzési rendszerű erő kialakítása. 2014-re a jelenlegi védelmi reform folytatása mellett Litvánia szárazföldi erőinek legalább 50 százalékát fel akarja készíteni arra, hogy képes legyen az országhatáron kívüli műveletekre. Az ország fejleszteni kívánja a műszaki, a katonai rendész, az orvosi, a civil-katonai együttműködési, az aknamentesítési, a víztisztító képességeit 2005-2006 során, középtávon pedig a harcászati légi szállítási kapacitás és számos különleges képesség kifejlesztését tervezi.

Románia fegyveres erői szintén jelentős átalakításon esnek át. A nagyarányú létszámleépítés és a katonai bázisok egy részének megszüntetése mellett az új tagok közül kiemelkedő hányadát fordítja a bruttó hazai összterméknek védelmi kiadásokra a román vezetés. A NATO vezette válságreakáló műveletek mindegyikében szerepet vállalva számos, a regionális biztonság szempontjából jelentős kezdeményezésben részt vesz, így pl. a Fekete-tengeri Haditengerészeti Együttműködési Csoportban, a román-magyar közös békefenntartó zászlóaljban, a Többnemzeti Műszaki (Tisza) Zászlóaljban (ukrán-román-magyar-szlovák) és egyéb más regionális szerveződésekben.²⁹

²⁶ Latvian Defence Policy: First Year After Joining NATO www.mod.gov.lv Letöltés időpontja: 2005. december 27.

²⁷ Uo.

²⁸ Guidelines of the Minister of National Defence 2006-2011 www.kam.lt Letöltés időpontja: 2005. december 27.

²⁹ Romania's Status as Regional Security Provider www.nato.int/romania/regstatus.htm Letöltés időpontja: 2005. december 27.

Szlovákia 2015-ig tervezi végrehajtani a hosszú távú haderőreformot³⁰. Ennek keretében igyekszik létrehozni egy 18 000 fős professzionizált, harcképes haderőt. Jelenleg mintegy 580 fő vesz részt koalíciós és NATO vezette műveletekben Afganisztánban, Irakban és Koszovóban csakúgy, mint az ENSZ égisze alatt folyó műveletekben. Prioritást élveznek az információs technológia, a kommunikáció, a légvédelmi rendszerek és az azonnali reagáló erők fejlesztésének a területei.³¹

Szlovénia a NATO csatlakozást követően szintén jelentős képességfejlesztést tervez. A kiemelt területek a katonai rendész, a harci műszaki, a kommunikációs és rendszertámogató, valamint az orvosi képességek fejlesztése.³²

Összegzésképpen megállapítható, hogy az újonnan csatlakozott tagállamok elsődlegesen a békétámogató műveletekben történő aktív részvételben látják a legfontosabb szövetségi feladatukat, és mindemellett – s nyilván a fejlesztésekhez szükséges időt is figyelembe véve – igyekeznek megvalósítani a kollektív védelmi rendszerbe történő beágyazódást. Mindenütt a fegyveres erők méretének csökkentése, a védelmi szektor reformja figyelhető meg. Ahhoz azonban, hogy ezek a változások jól nyomon követhetők és összevethetők legyenek, egyelőre sajnos nem áll rendelkezésre megfelelő mennyiségű nyilvános forrás.

³⁰ www.state.gov/r/pa/ei/bgn/3430.htm#defense Letöltés időpontja: 2005. december 27.

³¹ Slovakia 2002 A NATO candidate with everything in place
www.internationalreports.net/europe/slovakia/2002/anato.html Letöltés időpontja: 2005. december 27.

³² www.nato.gov.si/eng/topic/ratification/timetable/defence-military/ Letöltés időpontja: 2005. december 27.

Összegzés

Jaap de Hoop Scheffer, a NATO főtitkára szerint alapvetően két biztonságfelfogás létezik.³³ Az egyik iskola szerint a katonai beavatkozás távoli régiókban nem csupán szükségtelen, de veszélyes és egyben provokatív is. Éppen ezért az ő felfogásukban a biztonság megteremtésének és megőrzésének a legjobb módja távol maradni minden nagyobb „kalandtól”, amelyek az állam határain kívül esnek. A másik megközelítés szerint a világ ma egyre inkább a kölcsönös függőségen alapul, így meg kell változtatni a korábbi biztonság-felfogást. Ezek alapján a biztonsági problémákat ott és akkor kell kezelni, ahol és amikor azok felmerülnek, mert a következményei ugyanis a küszöbünkön kötnek ki. A főtitkár ez utóbbi iskolát érzi magához közel, és a NATO irányítását is ezen alapelvek mentén végzi.

Megállapítása szerint a földrajzi adottságok ma már egyetlen államnak sem kínálnak védelmet. A terrorizmus, a proliferáció, a regionális konfliktusok, a működésképtelen államok mint potenciális veszélyforrások, valamint ezek hatásai a származási helyüktől távol is érezhetők. A NATO országai azért egyesültek, hogy megvédjék saját területüket és közös értékeiket, a szabadságot, a demokráciát és az emberi jogokat. Ez az elképzelés azonban nem csak papíron létezik. A NATO tartalmat ad az elhatározásoknak, hogy ténylegesen meg tudjuk védeni az érdekeinket és az értékeinket, ha fenyegetik őket. Ez az, ami miatt a NATO tagság olyan értékes. Csapatban mindenki erősebb, mint egyedül.

A korábbi logika az volt a NATO-ban, hogy kollektív védelmet kell létrehozni egy közvetlen és hirtelen fenyegetés ellen. Ma ezt a megközelítést ki kell szélesíteni, és a globális biztonság jelenik meg alapként. A NATO célja, hogy kiterjessze a befolyását stratégiai régiókra, hogy párbeszédet alakítson ki velük. A csapatmunka emellett azt is megköveteli, hogy a NATO más szervezetekkel is együttműködjön, különösen az Európai Unióval, az ENSZ-szel és az EBESZ-szel.

A NATO jövőbeni sikeres és eredményes működése a főtitkár nézőpontja szerint tehát a csapatmunkán múlik. Az új tagoknak ebbe a csapatmunkába kell beilleszkedniük

³³ Scheffer, Jaap de Hoop: A Transforming Alliance In: NATO's Nations and Partners for Peace II/2005, 8-10. p.

és helyt állniuk, miközben belső feladataik elvégzésével biztosítják, hogy társadalmuk továbbra is fontosnak tartsák a NATO tagságot és a biztonsággal kapcsolatos kérdéseket.

Az új NATO tagok szempontjából jelentős kérdés, hogy vajon ki milyen lendülettel és milyen hatékonysággal tudja majd kivitelezni az eltervezett reformokat, valamint hogy ezeknek a változtatásoknak a rövid, közép és hosszú távú hatásait mennyire képesek kezelni. Bár az ésszerűség mint alapvető elv hosszú távon pozitív hatású, rövid távon meglehetősen kényelmetlen lehet. A védelmi reformokból adódó gyakorlati problémák, így pl. a bezárt katonai bázisok újrahasznosításának a kérdése, vagy a rendszerből kikerült katonák átképzése és integrálása a civil társadalomba mind-mind olyan többletfeladatok, melyekkel a napi munkavégzés mellett minden új tagállamnak törődnie kell. Az elavult technikai eszközök rendszerből történő kivonása, megsemmisítése jelentős költségkihatással jár, amely szintén kerékkötője lehet a hatékony és eredményes védelmi reformoknak. Ennek ellenére megállapítható, hogy az új NATO tagállamok már most jelentős előrelépést tettek, és a NATO működését figyelve úgy tűnik, jó úton haladnak.

FELHASZNÁLT IRODALOM JEGYZÉKE

- „We made remarkable progress” – Farewell interview with General Harald Kujat, the outgoing Chairman of the NATO Military Committee In: NATO's Nations and Partners for Peace II/2005, 170-176. p.
- A Szövetség Stratégiai Koncepciója In: NATO Tükör – Dokumentáció 1999. nyár
- Bebler, Anton: Democratisation and the East-Central European Professional Military In: RUSI Journal, Royal United Services Institute for Defence Studies, Whitehall, London, Spring 1991, Volume 136 No. 1.
- Bebler, Anton: The Evolution of Civil-Military Relations in Central and Eastern Europe In: NATO Review, Vol. 42. No. 4, August 1994
- Deák Péter – Pirityi Sándor – Tömböl László – Vámosi Zoltán: Biztonság hét határon át, Zrínyi Kiadó, Budapest, 2004
- Ellner, Andrea: The European Security Strategy: Multilateral Security with Teeth? In: Defense & Security Analysis, Routledge, Taylor & Francis Group, Vol. 21 Number 3 September 2005
- Estonia – a member of NATO www.mod.gov.ee Letöltés időpontja: 2005. december 27.
- Guidelines of the Minister of National Defence 2006-2011 www.kam.lt Letöltés időpontja: 2005. december 27.
- Kibaroglu, Mustafa: NATO Before and After the Second Gulf War In: Connections, The Quarterly Journal, Summer 2005, Partnership for Peace Consortium of Defense Academies and Security Studies Institutes, 43-46. p.
- Langton, Christopher: Military Balance 2004-2005, Oxford University Press, London, 2004
- Latvian Defence Policy: First Year After Joining NATO www.mod.gov.lv Letöltés időpontja: 2005. december 27.
- Matus János: A védelmi reformok Közép-Európában és a civil-katonai kapcsolatok In: Hadtudomány, 1996/2.
- Dr. Molnár Ferenc: A közvélemény alakulása a biztonságról és a haderők szerepéről a Cseh Köztársaságban, Lengyelországban és Magyarországon, In: Új Honvédségi Szemle, A Magyar Honvédség központi folyóirata, 2000/8.

- Dr. Molnár Ferenc: Demokratikus konszolidáció és a hadsereg civil kontrollja Kelet-Európában In: Új Honvédségi Szemle, A Magyar Honvédség központi folyóirata, 2000/3.
- NATO Enlargement, Letöltés időpontja: 2005. október 10.
www.nato.int/docu/enlargement/html_en/enlargement01.html
- Pirtyi Sándor: Isztambul – tűzfészekhez „előretolt” NATO-csúcs,
www.honvedelem.hu, Letöltés időpontja: 2005. április 12.
- Romania's Status as Regional Security Provider
www.nato.int/romania/regstatus.htm Letöltés időpontja: 2005. december 27.
- Rome Declaration on Peace and Cooperation, www.nato.int/docu/comm/45-95/c911108a.htm Letöltés időpontja: 2005. november 5.
- The Prague Summit and NATO's Transformation, NATO 2003
- Scheffer, Jaap de Hoop: A Transforming Alliance In: NATO's Nations and Partners for Peace II/2005, 8-10. p.
- Scheffer, Jaap de Hoop: „A Changing Alliance in a Changing World”
www.nato.int/docu/speech/2005/s050630a.htm Letöltés időpontja: 2005. december 27.
- Prof. Szabó János: Haderőváltás Magyarországon, PolgArt, Budapest, 2003
- The role and tasks of the Bulgarian armed forces in the context of the security risks, the transformation and our euroatlantic and regional integration. Lecture by the Chief of the General Staff of the Bulgarian Armed Forces for the participants in the International Security Conference 19-20 November 2005.
www.md.government.bg/en/izkazvania/20051119.html Letöltés időpontja: 2005. december 27.
- www.state.gov/r/pa/ei/bgn/3430.htm#defense Letöltés időpontja: 2005. december 27.
- Slovakia 2002 A NATO candidate with everything in place
www.internationalreports.net/europe/slovakia/2002/anato.html Letöltés időpontja: 2005. december 27.
- www.nato.gov.si/eng/topic/ratification/timetable/defence-military/ Letöltés időpontja: 2005. december 27.

**1. számú melléklet: Tipikus biztonsági kockázatok az európai országokban
(2003 ősz)**

	Bulgária	Cseh-ország	Észt-ország	Lengyel-ország	Lett-ország	Litvánia	Magyar-ország	Románia	Szlovákia	Szlovénia	EU 15-ök	EU 25-ök
Bűnözés	40 %	34 %	37 %	28 %	23 %	36 %	30 %	24 %	23 %	25 %	28 %	28 %
Tömegközlekedés	0 %	2 %	1 %	2 %	4 %	0 %	2 %	2 %	1 %	2 %	2 %	2 %
Gazdasági helyzet	39 %	29 %	23 %	32 %	37 %	22 %	33 %	38 %	38 %	34 %	27 %	28 %
Áremelkedés/infláció	12 %	12 %	32 %	9 %	22 %	16 %	27 %	38 %	30 %	22 %	19 %	18 %
Adózás	2 %	7 %	7 %	8 %	14 %	29 %	7 %	7 %	3 %	16 %	7 %	8 %
Munkanélküliség	57 %	36 %	44 %	72 %	42 %	56 %	41 %	33 %	49 %	47 %	43 %	45 %
Terrorizmus	3 %	2 %	1 %	2 %	3 %	2 %	2 %	2 %	2 %	2 %	12 %	11 %
Védelmi/külgügyek	1 %	1 %	1 %	1 %	3 %	0 %	1 %	1 %	0 %	2 %	2 %	2 %
Lakástügyek	1 %	7 %	2 %	1 %	8 %	3 %	6 %	6 %	4 %	15 %	4 %	4 %
Bevándorlás	5 %	3 %	3 %	1 %	2 %	2 %	2 %	2 %	1 %	4 %	14 %	12 %
Egészségügyi rendszer	13 %	28 %	18 %	21 %	22 %	10 %	28 %	14 %	26 %	14 %	16 %	17 %
Oktatási rendszer	4 %	5 %	7 %	1 %	9 %	5 %	4 %	3 %	3 %	5 %	7 %	6 %
Nyugdíjak	16 %	13 %	16 %	8 %	26 %	12 %	16 %	24 %	12 %	11 %	11 %	11 %
Környezet	0 %	2 %	3 %	1 %	3 %	1 %	6 %	3 %	1 %	5 %	2 %	2 %

Forrás: EUROBAROMETER EB60 – CC EB 2003.4. Comparative Highlights (October-November, 2003). Bruxelles – Budapest: European Commission, Directorate General Press and Communication – Gallup Organization Hungary. (December, 2003). Table 7. Most important issues facing the nations (% by country), 18-19. p.

2. számú melléklet: Védelmi kiadások a GDP százalékában

	Átlag 2000- 2004	2001	2002	2003	2004	2005 (becsült)
Bulgária	-	-	-	-	2.4	2.5
Csehország	2.0	2.0	2.0	2.1	1.9	1.8
Észtország	-	-	-	-	1.5	1.7
Lengyelország	1.9	1.9	1.9	1.9	1.9	1.9
Lettország	-	-	-	-	1.3	1.4
Litvánia	-	-	-	-	1.4	1.3
Magyarország	1.7	1.8	1.7	1.7	1.5	1.3
Románia	-	-	-	-	2.1	2.0
Szlovákia	-	-	-	-	1.8	1.8
Szlovénia	-	-	-	-	1.5	1.7

Forrás: NATO-Russia Compendium of Financial and Economic Data Relating to Defence, Information for the Press, Data provided by NRC Nations. Compiled by Data Analysis Section, Force Planning Directorate, Defence Policy and Planning Division, NATO International Staff, 08 December 2005 7. p.

A Külügyminisztérium támogatásával,
a Geopolitikai Tanács Közhasznú Alapítvány megbízásából készült.
2006. január

Készült: 125 példányban
A kiadásért felel: Dr. Pintér István
Szerkesztési munkák: PR Stúdió May
Nyomdai munkák: CPD Copy Kft.

